

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Філологічні зошити. Літературознавство:

ЗБІРНИК СТУДЕНТСЬКИХ
НАУКОВИХ СТАТЕЙ

ВИПУСК II

Рівне – 2014

ББК 83
Ф 54
УДК 82

Філологічні зошити. Літературознавство: зб. студ. наук. ст. Вип. II / ред. кол. Б. М. Кир'янчук [та ін.]. – Рівне : РДГУ, 2014. – 120 с.

У збірнику вміщені студентські наукові розвідки, результати бакалаврських та магістерських досліджень з актуальних проблем українського літературознавства, теорії літератури, компаративістики та методики викладання української літератури. Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, студентами, вчителями-словесниками.

Рекомендовано до друку рішенням кафедри української літератури
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 2 від 25 лютого 2014 р.)

Рецензент:

ШАНЮК В.І., кандидат філологічних наук, доцент (Національний університет водного господарства і природокористування).

Редакційна колегія:

ЗАХАРЧУК І.В., доктор філологічних наук, доцент;

БЕСТЮК І.А., кандидат філологічних наук, доцент;

КИР'ЯНЧУК Б.М., кандидат філологічних наук, доцент (головний редактор);

КИРИЛЬЧУК О.М., кандидат філологічних наук, доцент;

КРУПКА М.А., кандидат філологічних наук, доцент;

РОМАНИШИНА Н.В., кандидат філологічних наук, доцент;

ТХОРУК Р.Л., кандидат філологічних наук, доцент.

ЗМІСТ

БЕЗНОСКО ЮЛІЯ Детективний сюжет у романах Євгенії Кононенко «Імітація» та «Зрада».....	7
ЄВГЕЙЧУК ОЛЕНА Вивчення художнього твору в контексті творчості письменника як складова навчально-методичної системи	12
КОСТЮКОВИЧ ЯНА Експресіоністична модель творчості Осипа Турянського: автобіографічна повість «Поза межами болю. Картина з безодні»	15
КОШИНСЬКА ТЕТЯНА Авторська модель героя у романі В. Винниченка «Лепрозорій».....	19
КУТІНОВА МАРІЯ Дискурс містичного у повісті «Віки пливуть над Києвом» Антона Нивинського	25
МАЙДАНЕЦЬ ОЛЬГА Осмилення традиційної культури у романі Марії Матіос «Солодка Даруся»	29
МИСЮК ОЛЬГА Сучасна дитяча література у просторі Інтернету	34
МІНІЧ ОЛЬГА Своєрідність любовних історій у прозі Люко Дашвар	39
ОЛЕКСЮК АНТОНІНА Місто Рівне: концептуалізація топосу на літературній мапі («Рівне / Ровно (стіна): нібито роман» (2001) Олександра Ірванця).....	42
ПАНАЦУК ІРИНА Репрезентація національних характерів у романі Івана Нечуя-Левицького «Князь Ієремія Вишневецький».....	46
ПАРХУТА ЮЛІЯ Інтеграція навчального процесу як дидактична умова підвищення якості освіти школярів	50
ПАХНЮК КАТЕРИНА Інваріанти постаті жінки-матері у творах Володимира Винниченка (на основі драми «Чорна Пантера і Білий Ведмідь» та роману «Записки Кирпатого Мефістофеля»)	53
ПИЛИПЧУК ОЛЕНА Родинні драми у романі Люко Дашвар «Мати все»	58

РАДЧИК МАРИНА	
Незавершені «Вальдшнепи» М. Хвильового як генератор нових культурних смислів: повість «Аглая» А. Сокола та художній фільм «Вальдшнепи» (режисер О. Муратов)	61
РЕГРУТ ПАВЛО	
Роздвоєння особистості у психологічних студіях Миколи Хвильового та Михайла Коцюбинського	66
РОЗГОН КАТЕРИНА	
Психоаналітичні ідеї в літературі високого модернізму 1920-х років (повість «Смерть» Б. Антоненка-Давидовича)	72
РОЗЕМБОВСЬКА ЯНІНА	
Минуле крізь призму приватного досвіду (роман Володимира Лиса «Століття Якова»)	77
СОЗОНІК МАРІЯ	
«День гніву» Юрія Косача: літературна версія воєнного роману	82
СТРАВІНСЬКА ОКСАНА	
Вивчення творчості І. Нечуя-Левицького в школі як методична проблема	88
ТКАЧУК ВАЛЕРІЯ	
Постать інтелігента в контексті естетичних пошуків української модерної літератури	91
ШОСТАК ОЛЬГА	
Новела Івана Франка «Сойчине крило» – твір про еміграцію й декадента	96
ЯКОВЛЕВА ОЛЕКСАНДРА	
Новела Тані Малярчук «Жінка і її риба» крізь призму «Закону Борхеса».....	105
<i>Шевченківський конкурс студентських наукових робіт</i>	
ПАХНЮК КАТЕРИНА	
Постать жінки-матері у творах Тараса Шевченка.....	109
САЙКО ОЛЕНА	
Бунтівник як героїчна модель Тараса Шевченка («Гайдамаки») та Михайла Коцюбинського («Дорогою ціною»).....	113
ЯРОШ ТЕТЯНА	
Жанр псалмів у поетичних доробках Тараса Шевченка та Петра Карманського	117

CONTENTS

BEZNOSKO JULIJA Detective devieces in plot of the novels <i>Imitatzija (Imitation)</i> and <i>Zrada (Betrayal)</i> by Yevgeniya Kononenko	7
YEVHEICHUK OLENA Context of Writer's Creative Works in Teaching of Fiction to Be an Element of Methodical System	12
KOSTYUKOVYCH JANA Expressionistic Mode of Osyp Turyanskyi's Writings: Autobiographical Narrative in <i>Poza mezhamy bolyu. Kartyna z bezodn'i</i> (<i>Out of pain limits. Painting from a Abyss</i>)	15
KOSHYNSKA TETYANA Author Model of Hero in Novel <i>Leprosarium</i> by Volodymyr Vynnychenko	19
KUTINOWA MARIYA Discourse of mystique in romance <i>Wiky plywut nad Kyiv'om</i> (<i>Ages to be passing beyond Kyiv</i>) by Antyn Nyvynskyi	25
MAIDANETS OLGA An Idea of Traditional Culture in Novel <i>Solodka Darusya (Sweet Darusya)</i> of Mariya Matios	29
MYSYUK OLGA Contemporary Children Literature in Internet Media.....	34
MINICH OLGA Original Elements in Love Stories of Lyuko Dashwar's Prose.....	39
OLEXYUK ANTONINA Rivne a Town: to Write down a Concept Having Got from the Topos on Literary Map	42
PANASCHUK IRYNA Representation of Nation Characters in Novel <i>Jeremiah Vyshnevetzkyi the Prince</i> by Ivan Nechui-Levytskyi	46
PARCHUTA JULIYA Integration in Teaching Process as Didactic Basis to Rise Level of Pupil Education.....	50
PAKHNIUK KATHERYNA Invariants of a Mother-figure in Volodymyr Vynnychenko's Writings	53
PYLYPCHUK OLENA Family Conflicts in Novel <i>To be Possessed Everything</i> by Lyuko Dashwar.....	58

RADCHYK MARYNA

Unfinished Novel *Valdshnepy (Woodcocks)* by M. Hvylovyi to Be a Generator of New Cultural Senses: Tale *Aglaya* by A. Sokhola and Film *Valdshnepy (Woodcocks)* by Producer O. Muratov..... 61

REHRUT PAVLO

An Idea of Split Personality in Psychological Fiction of Mychola Hkvylovyi and of Mychailo Kotsyubynskyi..... 66

ROZGON KATHERYNA

Psychoanalytic Theses in Fiction of High Modernism in 1920-th Years (Tale *Smert' (Death)* by B. Antonenko-Davydovych)..... 72

ROZEMBOVSKA IANNINA

Past in the Light of Personal Experience (Novel *Stolittya Yakova (The Century of Jacob)* by Volodymir Lys) 77

SOZONIK MARIA

Den Hniwu (Dies Irae) by Yuriy Khosach as fiction version of battle novel..... 82

STRAWINSKA OXANA

Problem with Methods in School Teaching of Creative Works by I. Nechui-Levytskyi..... 88

TKHACHUK VALERIYA

Figure of Intellectual in Context of Aesthetics Tendencies of the Ukrainian Contemporary Literature..... 91

SHOSTAK OLGA

Short Story *Soichyne Khrylo (Jay Wing)* by Iwan Franko Is an Writing about Emigration and Figure of Decadent..... 96

YAKOVLEVA OLEXANDRA

Short Story *Zhinka ta jiji ryba (Woman and Her Fish)* by Tanya Malyarchuk in Prism of *Rule of Borges*..... 105

Contest of Student Study Dedicated to Anniversary of Taras Shevchenko's Birth

PAKHNYUK KATHERINE

Mother-figure in Shevchenko's Writings..... 109

SAIKO OLENA

Rebel as Hero Mode in Texts *Hajdamaky (Insurgents)* by Shevchenko and *Dorohoyu Tsinoyu (It Costs Dear)* by Mychailo Kotsyubynskyi..... 113

YAROSH TETYANA

Genre of Psalms in Poetry be Taras Shevchenko and Petro Karmanskyi..... 117

Юлія Безноско

Науковий керівник – канд. філол. наук Кирильчук О.М.

**ДЕТЕКТИВНИЙ СЮЖЕТ У РОМАНАХ ЄВГЕНІЇ КОНОНЕНКО
«ІМІТАЦІЯ» ТА «ЗРАДА»**

У статті авторка з'ясовує сюжетно-фабульний рівень детективних романів Євгенії Кононенко «Імітація» та «Зрада». Зокрема, простежуються поєднання в текстах письменниці детективних сюжетних ліній з елементами психологічного та авантюрно-пригодницького романів.

Ключові слова: детектив, сюжет, жіноча проза, масова література, психологічний роман.

Imitatzija (Imitation) and Zrada (Betrayal) by E. Kononenko are represented as a contemporary Ukrainian women prose. The author fixes characteristics of a detective storyline, and elements to be taken from adventure and psychological novels.

Key words: detective story, plot, women's fiction, mass literature, psychological novel.

Упродовж останнього десятиліття в українській літературі з'явилася надзвичайно яскрава і досить численна група жінок-письменниць (Оксана Забужко, Марія Матіос, Ірена Карпа, Наталка Сняданко, Галина Тарасюк, Євгенія Кононенко, Ірен Роздобудько та багато інших), яким вдалося кардинально змінити образне та сюжетне наповнення сучасної української літератури. А також у багатьох виявах ця когорта талановитих авторок зуміла бути сміливішою та радикальнішою від більшості письменників-чоловіків, частина з яких не так швидко змогла відійти від усталених канонів радянської літератури. Представляючи різні напрями і жанри сучасної української літератури, проза письменниць являє собою новий досвід для розвитку звичної художньої культури, «вона позиціонує себе як незалежне культурне явище, яке підкреслює інший підхід жінки до літературної діяльності» [9, 1].

Літературознавець Роксана Харчук у книзі «Сучасна українська проза. Постмодерний період» пише: «У сучасній українській прозі окреме місце займають твори, написані жінками. Їх вирізняють не тільки увага до жінки і жіночих проблем чи виразно жіночий погляд на світ і важливі проблеми сучасності. Жіноча проза – це інший стиль мислення і письма, інша манера мовлення, інший тон» [13, 180]. Тож варто дослідити, як саме цей «інший» стиль продукується у творах різних жанрів та які неодмінні риси жіночої літератури. Особливої уваги та аналізу, на нашу думку, вартий такий жанр жіночої літератури, як жіночий детектив.

Першими спробами опанувати детективний жанр відзначилися письменниці зарубіжних країн, особливо авторки із Великобританії, продовжуючи творити за прикладом королеви детективів Агати Крісті. На пильну увагу заслуговують також твори багатьох російських письменниць-

детективісток (Дар'ї Донцової, Олександри Марініної, Тетяни Полякової та ін.), що набули шаленої популярності у прихильників масового читива. Серед українських письменниць, які працюють із детективним жанром, найбільш вигідно на фоні інших виділяються Євгенія Кононенко та Ірен Роздобудько.

Одне з перших місць серед сучасних українських письменниць належить Євгенії Кононенко, романи якої розглядалися критиками переважно з погляду гендерної проблематики, майстерності розгортання сюжету, оригінальності назв тощо (М. Стріха, С. Грабовський, С. Матвієнко, Я. Дубинянська, О. Бойченко та ін.). Проте більш пильну увагу варто приділити саме питанню особливості детективного сюжету з точки зору жіночого письма, а також вписування в цей сюжет соціально-психологічної проблематики. Саме тому ми й обрали для аналізу романи «Імітація» (2001) та «Зрада» (2002), на прикладі яких спробуємо з'ясувати, яку роль у художніх творах сучасної української письменниці відведено детективній складовій. Отож метою нашої статті є дослідження особливостей конструювання сюжетних та образних елементів у романах-детективах Євгенії Кононенко.

Роман «Імітація», що став дебютним для Є. Кононенко, приніс багато схвальних відгуків та здобув широку читацьку аудиторію. Рецензії та критичні статті до роману були переважно позитивними. Критики схвалювали авторську манеру написання, майстерне вибудовування фабули, стійкі, не позбавлені сенсу діалоги та вимальовування деталей. Проте, не обійшлося і без негативних оцінок: О. Брайко у статті «Екзистенційні проблеми крізь призму детективного жанру» називає «Імітацію» суто жіночим, профанним романом, що не здатний задовольнити смаки інтелектуально розвиненого читача, а сам детективний сюжет є лиш «тлом для соціальних і психологічних оповідей письменниці» [3, 55]. На нашу думку, «Імітацію» Є. Кононенко важко віднести до класичного детективного жанру, варто сказати, що роман знаходиться на перетині трилеру, детективу, кіносценарію та іронічно-саркастичного нарису. Проте, незважаючи на це, з впевненістю можна стверджувати, що письменниця створила якісний твір – психологічний роман з детективною формою.

Детективна фабула роману «Імітація» розвивається навколо співробітниці міжнародного фонду підтримки обдарованих дітей, мистецтвознавця із київської еліти Мар'яни Хрипович. Усе відбувається за законами детективного жанру – жінка гине під колесами товарного потяга за незрозумілих обставин. Несумісність способу смерті жінки з її манерою життя та характером викликає суперечність, необхідну для початку подальшого розслідування цього нещасного випадку, який, як виявиться пізніше, зовсім таким і не був. Розслідувати загадкову смерть подруги береться Лариса Лавриненко – жінка з непростим характером. Отже, бачимо стандартну для класичного детективу формулу – таємнича загибель жінки без очевидних на те причин, без свідків та «зачіпок» і подальше його розслідування з інтригами та висновками. Однак детективна фабула не настільки потужна, як вимагає справжній детектив, вона більшою мірою

служує певним тлом для філософських роздумів авторки. Дія в романі розвивається не стрімко, «розслідування смерті Мар'яни Хрипович спричиняє підозріло мляве читацьке зацікавлення» [1, 1]. Є. Кононенко цікавить не сам злочин, а соціальне чи психологічне явище, яке до нього призвело. Мотив злочину в сюжеті перетворюється автором на своєрідний індикатор подій, а головною проблемою роману стає засудження імітації та гостре звинувачення суспільства, що творить спрофановано-імітовані ерзаційності.

У наступному романі «Зрада», якому, незважаючи на пружний і захоплюючий сюжет, не вдалося перевершити за популярністю «Імітацію», авторка зосереджується на приватно-психологічній проблематиці. Зрада, як українське слово, що здатне охопити всі значення цього поняття, наскрізно проговорюється у сюжеті всього твору. Знову, як і в попередньому романі, письменниця робить цікавий хід: запрограмує реципієнта на прочитання детективного твору, змушуючи вдаватися до інтелектуальних та логічних роздумів, особливого місця у тексті набуває психологічна гра з поняттями зради у всіх формах її вияву. Проте саме у розплутуванні взаємин усіх персонажів, які побудовані на зраді, і криється розв'язка головної інтриги роману – раптової смерті Вероніки Раєвської. На фоні такого психологічного навантаження детективна складова дещо губиться, стираються межі динамічно-перипетійної фабули, на неї накладаються інші сюжетні лінії, і, як у випадку з «Імітацією», в одному тексті синтезуються ознаки, притаманні різним жанровим формам епосу. Відтак детективний елемент відіграє загальну сюжетну смислоорганізуючу функцію. Та все ж у фіналі роману детективна лінія досягає своєї логічної завершеності, з'ясовуються і мотив, і причина, й обставини смерті Вероніки Раєвської та знаходиться вбивця – надто турботлива мати Женика, яка не змирилась з коханням свого сина до старшої жінки. Ось загадка, на якій по-суті і трималася вся детективна фабула. І хоч вона розгадана, проте бажаної захоплюючої інтриги, логічних умовиводів, що потребує детектив, у романі немає.

Отож у обидвох романах письменниці бачимо схожість деяких елементів. Передусім, це слабкість детективної інтриги. Є. Кононенко обирає для своїх романів класичний випадок для зачину детективу, а саме вбивство, яке трапляється на початку твору, та подальше його розслідування слідчим-аматором. Однак впродовж всього тексту читач отримує таку кількість психологічної, соціально-суспільної інформації (більшою мірою не пов'язаної з розслідуванням), що його свідомість автоматично переключається на осмислення цих філософських питань, а детективна інтрига дещо відходить на другий план. Процес розслідування у романах можна тлумачити з двох сторін: розшук винуватців смерті героями потребує нового підходу до проблеми, що має укласти в одну схему усі протиріччя, і водночас при такому розгляді вони змушені апелювати до власного життя та досвіду. Письменниця послідовно доводить думку про необхідність зламати стереотипи, змінити власну точку зору і звичну логіку сприйняття багатьох явищ у житті персонажів, які висувають версії відповідно до власних

переконань, іноді ці версії є просто абсурдними. Саме розслідування аж ніяк не вписується в канон класичного детективу, адже письменниця не ставить перед собою мету показати гру розуму під час розгадування детективної таємниці, розслідування вдається не завдяки логічним умовиводам слідчого, а через вдалий збіг обставин. Такий авторський задум зовсім не знецінює романів Є. Кононенко, проте яскраво характеризує жіночу манеру написання детективу.

Є. Кононенко також об'єднує два свої твори спільним персонажем – це жінка, яка мимоволі стає слідчим – Лариса Лавриненко. В обох творах вона безпосередньо має стосунки із жертвами: Лариса є подругою як Мар'яни Хрипович, так і Вероніки Стебелько. Зіштовхнувшись зі смертю близької людини, що, на її думку, сповнена протиріч, протагоністка розпочинає своє аматорське розслідування. Особливістю такого типу героїні є те, що вона, зазвичай, не може вибудувати логічну версію, проте, за щасливою випадковістю, з'являється в потрібний час у потрібному місці. А також важливе значення відіграє такий авторський прийом: «/.../ в паузах між активними діями вводиться найрізноманітніша інформація. Вона може бути такою, що настрашує, лоскоче нерви: це прийнято в даному жанрі» [11, 286]. Слідчим Лариса Лавриненко є позірно, здебільшого вона з'ясовує інформацію не для офіційних доказів, а для себе, щоб знайти відповіді на власні запитання. Є. Кононенко творить образ сильної, маскулінізованої жінки, що не потребує біля себе чоловіка, а є самодостатньою і впевненою володаркою власного життя. Такою є не лише Лариса Лавриненко, таку філософію життя обирають майже всі героїні письменниці. І Мар'яна Хрипович, і Вероніка Раєвська не бачать щастя у подружньому житті, головне для них – самореалізація. Моделі гендерних стосунків відіграють в детективних романах Є. Кононенко далеко не останню роль.

Ще однією особливістю, яка присутня і в «Імітації», і в «Зраді», є не типовість поділу персонажів на умовно «добрих» та «поганих». Цим Є. Кононенко порушує класичні канони детективного жанру, в якому повинен бути позитивний персонаж – слідчий, та негативний – злочинець. Авторка ж не вдається до такої класифікації свідомо, акцентуючи увагу не на самому злочині, а на соціально-психологічних умовах життя її персонажів та сучасного суспільства загалом. Упродовж всього твору розкривається причина скоєного вбивства, що зумовлена певними психічними переживаннями та переконаннями персонажа, які штовхнули його на злочин. І в фіналі, коли тим чи іншим способом вбивцю знайдено, ніякої розплати чи покарання за скоєне не відбувається. Таким чином Є. Кононенко знову ламає традиційні стереотипи детективного жанру, залишаючи проблему злочину та покарання на розсуд читача. А своєї мети письменниця досягає, наголошуючи на тому, що героїв цікавить істина людських відносин, соціальні чи психологічні причини, які призвели до такого наслідку.

Романи Є. Кононенко за формою без сумніву є детективами, адже в них присутні і сюжет, притаманний творам даного жанру, і цікавий непередбачуваний перебіг подій, інтрига та авантюрні пошуки шляхів

розв'язання усіх протиріч, які виникають внаслідок певної загадки. Авторці вдалося витворити своєрідний синтезований варіант тексту, що використовує жанрові особливості детективного роману на сюжетно-композиційному рівні з певними вкрапленнями з інших форм сучасного роману, однак концептуально твір зосереджений на проблемах психологічного виміру особистості в сучасному суспільстві. Тож особливість детективів Є. Кононенко полягає в тому, що динамічно-перипетійне розгортання сюжету постає не самоціллю тексту, а лише певним тлом для розмірковування над складними питаннями людського буття та своєрідною авторською стратегією актуалізації читацької зацікавленості.

Джерела:

1. Андрієвська Л. Імітація детектива, або елітарії також плачуть [Електронний ресурс] / Л. Андрієвська // Поступ. – 2001. – 1-2 вересня. – Режим доступу: http://postup.brama.com/010901/133_8_2.html
2. Боронь О. Що за імітацією? Кілька зауваг з приводу роману Євгенії Кононенко / О. Боронь // Літературна Україна – 2001. – 1 листопада. – С. 4.
3. Брайко О. Екзистенційні проблеми крізь призму детективного жанру (романи Євгенії Кононенко) / О. Брайко // Слово і час. – 2003. – №2. – С. 48-57.
4. Жіночі голоси у вітчизняній літературі: метод. поради на допомогу популяризації сучас. укр. худож. кн. / Донец. обл. універс. наук. б-ка ім. Н. К. Крупської ; уклад. Н. П. Супрунець. – Донецьк : Сх. вид. дім, 2008. – 24 с.
5. Кононенко Є. Зрада. ZRADA made in Ukraine: Роман / Є. Кононенко. – Львів : Кальварія, 2002. – 160 с.
6. Кононенко Є. Імітація. Роман. / Є. Кононенко. – 2 вид. випр. – Львів : Кальварія, 2008. – 192 с.
7. Соловей О. Романи Євгенії Кононенко: бестселери для «Елітаріїв»? / О. Соловей // Слово і час. – 2003. – №2. – С. 58-60.
8. Стріха М. Портрет покоління на тлі втрачених стін (Євгенія Кононенко. «Колосальний сюжет». – К., 1998) / М. Стріха // Критика. – 1998. – Ч. 6.
9. Титюк А. К. Жіночий детектив в оцінках літературної критики [Електронний ресурс] / А. Титюк // Лев Левциц. – 2013. – 19 квітня. – Режим доступу: <http://www.levlivshits.org/index.php/materials/annotations/reading-2013/679-2013-04-19-18-25-25.html>
10. Філоненко С. Масова література в Україні: дискурс / гендер / жанр : монографія / С. Філоненко. – Донецьк : ЛАНДОН–ХХІ, 2011. – 432 с.
11. Філоненко С. Український жіночий роман у європейському контексті / С. Філоненко // Волинь філологічна: Тексти і контекст. Польська, українська, білоруська та російська літератури в європейському контексті : збірн. наук. праць : [у 2 ч.] / ред. Л. К. Оляндер. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волинського національного університету імені Лесі Українки, 2008. – Вип. 6. – Ч. 2. – С. 278–288.
12. Філоненко С. Феномен жіночої прози в українській літературі / С. Філоненко // Українська мова та література. – 2008. – № 22–24. – С. 22–24.
13. Харчук Р. Сучасна українська проза. Постмодерний період / Р. Харчук. – 2-ге видання. – К. : «Академія», 2008. – 248 с.